

INDIVIDUALNI PROGRAMI TRETMANA U PRAKSI (2013)

- Istraživanje -

Verica Bokić

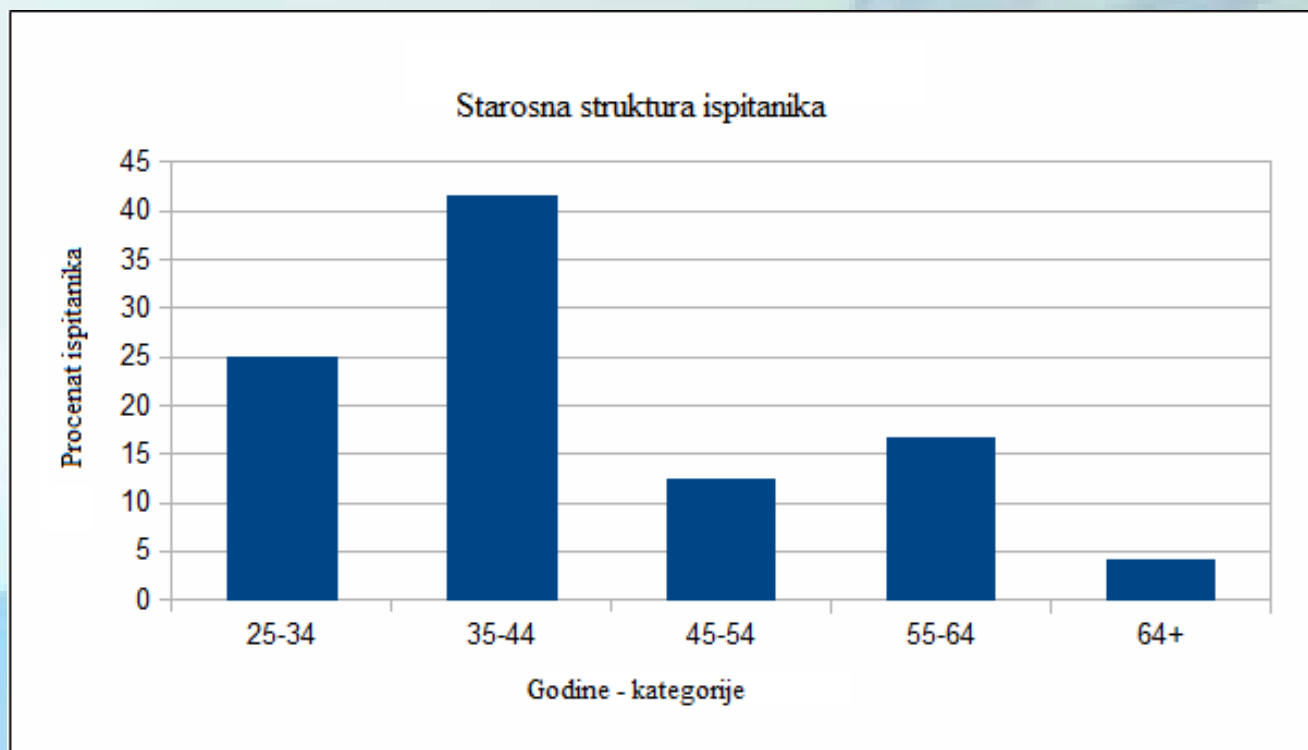
Živko Petrović

Uvod

- Cilj istraživanja - utvrđivanje uticaja primene (kvantiteta i kvaliteta) Programa postupanja na ponašanje osuđenika.
- Sprovedeno je u periodu od septembra 2012. do aprila 2013. godine u KPZ u Nišu, Beogradu, Sremskoj Mitrovici i Požarevcu.
- 24 ispitanika kojima je zadat za ovu priliku posebno konstruisan upitnik koji se sastojao od pedeset i jednog pitanja. Pri analizi odgovora ispitanika korišćena je kvalitativna i korelaciona analiza.
- Iako je uzorak istraživanja relativno mali za generalizaciju rezultata na populaciju svih zatvorenika, svakako se mogu uočiti tendencije koje se mogu potvrditi ili opovrći istraživanjem na većem broju ispitanika.

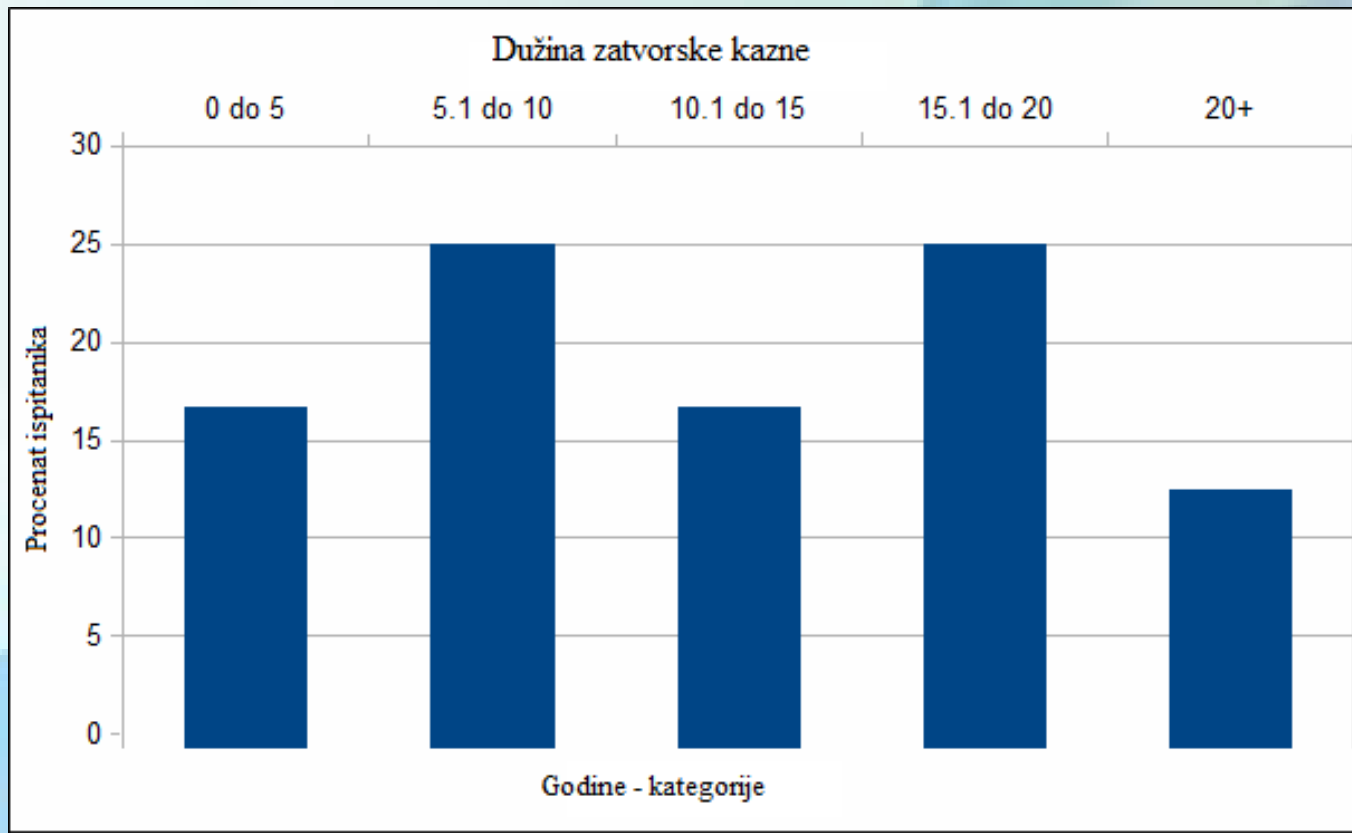
Uzorak

- Svi ispitanici su bili muškog pola
- Starost ispitanika:

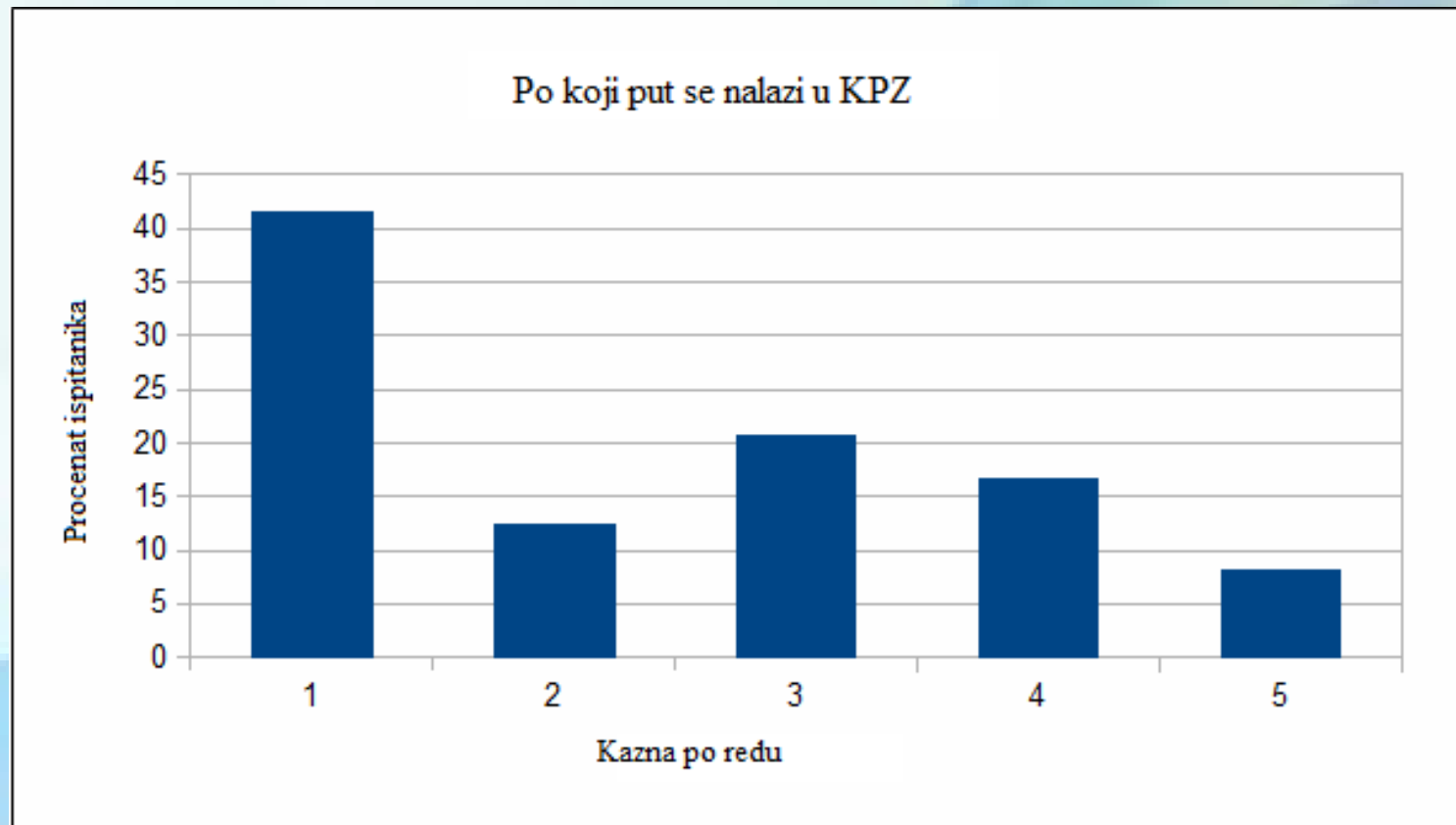
Uzorak

- Vremenska dužina kazne

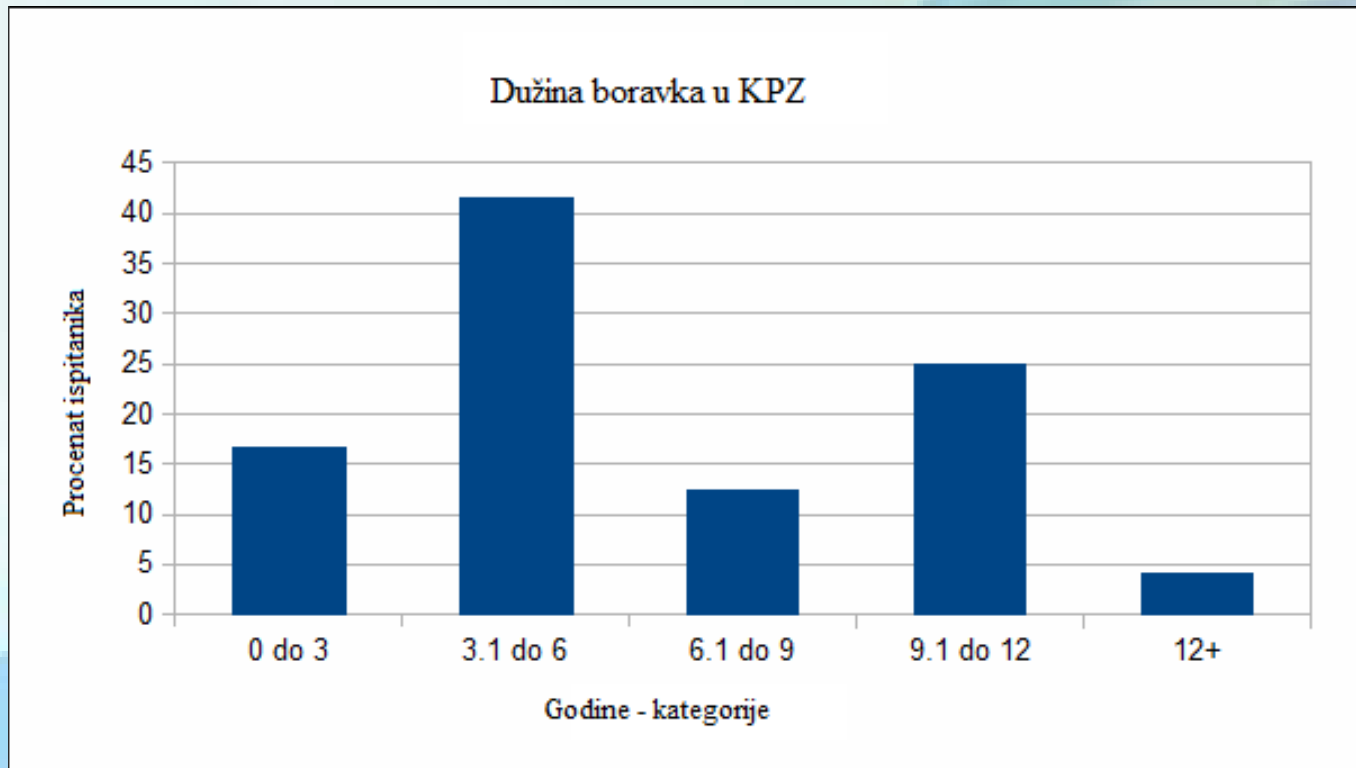
Uzorak

- Kazna po redu

Uzorak

- Dužina boravka u zatvoru

Rezultati

- Ovako veliki broj povratnika i višestrukih povratnika, od kojih je polovina osuđena za dela iste vrste, govore ne samo o tome da kod ovih osuđenika **nije došlo do korekcije ponašanja** nakon odsluženja prve, pa i druge kazne, već da je kod njih razvijen kriminogeni stil ponašanja. Posredno se može zaključiti da iza takvog stila življenja stoje i oformljeniji stavovi, odnosno pogrešan sistem vrednosti koji iznova, stalno dovodi do vršenja krivičnih dela.

Rezultati

- Kako nema pozitivne sile (Programa postupanja, realizacije i revidiranja istog, o čemu će u drugom delu izveštaja biti više reči) koja će pokretački i konstruktivno da deluje na osuđenika u smeru korekcije postojećih stavova i ponašanja i usvajanja novih, gde je osuđenik prepušten sebi bez potrebnih sopstvenih znanja i snage da (čak i ukoliko želi) napravi pozitivan pomak – sasvim je logično da je tako veliki broj povratnika, čak višestrukih povratnika, sa delima iste vrste.

Prijemno odeljenje

- Za period od **dvadeset pet do trideset dana** (maksimalno), koliko su osudjenici proveli u Prijemnom odeljenju, obavljen je samo **jedan razgovor** osuđenika sa jednim službenim licem i to u trajanju od **maksimalno dvadeset pet** minuta
- Ostalo vreme provodili su nesistematizovano, pri čemu polovina ispitanih nije znala da može zatražiti razgovor sa nekim službenim licem
- Ni jedan od preostale polovine osuđenika nije iskoristio takvu mogućnost i samoinicijativno zatražio razgovor
- Stiče se utisak, da na ovaj način **nije u potpunosti ostvarena funkcija Prijemnog odeljenja**, priprema osuđenika za odsluženje predviđene kazne, početak resocijalizacije uz aktivno učešće osuđenika u kreiranju vlastitog Programa postupanja.
- Može se zaključiti da je **vreme u Prijemnom odeljenju kod ispitanih osuđenika nekonstruktivno iskorišćeno**

Program postupanja

- Ni u samom Pravilniku o programu postupanja nije decidno rečeno, niti smo preko odgovora ispitanih osuđenika uspjeli da saznamo, **koji stručnjaci ulaze u sastav Stručnog tima** koji formira predlog Programa postupanja
- 67% ispitanika ne zna šta je to „Program postupanja“
- 79,2% ispitanika je izjavilo da ih niko nije upoznao sa njihovim programom postupanja
- 16,7%, je izjavilo da su sa programom postupanja upoznati prilikom prijema (naknadnih upoznavanja, odnosno promena programa postupanja nije bilo)

Program postupanja

- 29,2% ispitanika je za vreme boravka u KPZ bila preraspoređivana u lošiju grupu
- 70% nije premeštano u lošiju grupu (većina njih se već nalazila u „najgoroj“ grupi)
- Od onih ispitanika koji jesu bili premeštani u lošiju grupu njih 62% izjavljuje da zna zbog čega su bili premeštani u lošiju grupu, dok ostali, 38%, to ne znaju

Program postupanja

- 42% ispitanika je odgovorilo da za vreme njihovog boravka u KPZ nije došlo do promene njihovog Programa postupanja
- 21% ispitanika je odgovorio potvrdno
- 37% ispitanika je dalo odgovor koji se nije mogao uvažiti (bili su nesuvisli) što verovatno ukazuje na to da im uopšte nije poznato o čemu su pitani
- 16,7% ispitanika je dobilo novi Program postupanja
- Isto toliki postotak ispitanika izjavljuje da je tokom izdržavanja kazne vršeno preispitivanje njihovog Programa postupanja, dok 70,8% izjavljuje da ovo preispitivanje nije vršeno (ili im to nije poznato)
- Samo jedan ispitanik je odgovorio da je prilikom preispitivanja njegovog Programa postupanja učestvovao u popunjavanju upitnika zajedno sa vaspitačem.

Kontakti s vaspitačem

- sa 99% verovatnoće možemo tvrditi da to koliko često osuđenici žele da razgovaraju sa svojim vaspitačem nije nezavisno od toga koliko često ga realno vidjaju
- Ovaj podatak ukazuje na potrebu osuđenika da kontaktiraju sa licem za koje smatraju da im može olakšati boravak u KPZ i pomoći im u prilagođavanju na ovu specifičnu sredinu
- Iz kvalitativne analize odgovora ispitanika može se videti da oni u vaspitačima vide jedinu vezu sa sistemom koji ih je, iz njihovog ugla gledanja, stavio u položaj u kojem se nalaze

Agresivnost

- Heteroagresivnost kod zatvorenika je uglavnom usmerena na predmete:
  - 41,7% ispitanika je izjavilo da ponekada poželi da razbije neku stvar,
  - 45,8% je odgovorilo da nema takvih želja, a
  - 12,5% odgovora je bilo nevažjećih
- Od onih koji imaju potrebu za fizičkim rasterećenjem napetosti 40% njih je odgovorilo da je u poslednje vreme ta želja učestalija

Agresivnost

- I korelacionom analizom dobili smo statističku značanost na nivou 0,01 tako da sa 99% verovatnoćom možemo tvrditi da kod onih koji ponekada požele da razbiju neku stvar **postoji razlika u učestalosti te želje**
- Kvalitativnom analizom odgovora došli smo do zaključka da osuđenici sada **to žele ređe** nego na početku odsluženja kazne. Ovakvi rezultati nas navode na dve pretpostavke - ili da su se osuđenici adaptirali na okolnosti u kojima su se našli tako što su prevazišli fazu negacije i agresivnog otpora ili da su prilikom odgovaranja na pitanja u našem upitniku davali socijalno poželjne odgovore
- Odgovori na ostala relevantna pitanja u upitniku ne dozvoljavaju zaključak da je kod ispitanika došlo do smanjenja tenzije uz pomoć nekog postupka stručne službe u KPZ ili pak samim boravkom osuđenika u izolaciji

Agresivnost

- Svi rezultati koji se tiču **agresivnosti** kod zatvorenika nam ukazuju da agresivnost kod njih vremenom **raste** i prazni se uglavnom kroz **samopovređivanje**
- **Nakon perioda od 6 godina** boravka u KPZ, agresivnost počinje da **opada** – razlog za to nije utvrđen upitnikom, ali može se pretpostaviti da posle tog roka osuđenici bivaju ili otpušteni nakon odsluženja kazne ili, oni koji su osuđeni na kazne duže od decenije, postaju rezignirani na institucionalne uslove
- Kada se ovome dodaju rezultati dobiveni na pitanjima o perspektivi koju osuđenici vide posle odsluženja kazne i strahova koje imaju u vezi toga, a što sve ukazuje na njihovu dezorijentisanost, bespomoćnost i potrebu za podrškom, jasno je zbog čega znatan deo njih ponovo počini istu grešku
- Međutim, ono što je problematično jeste to što većina njih bude otpuštena u takvom stanju (nepripremljeni za otpust), što **njihovi strahovi** vezani za ekonomsku neizvesnost i neproverena podrška porodice nisu razrešeni tako da veoma lako mogu da ponovo izvrše isto ili drugo krivično delo.

Podrška

- 29,2% ispitanika smatra da im je podrška porodice najpotrebnija da bi se po izlasku iz KPZ uklopili u porodičnu i društvenu sredinu
- 41,7% ispitanika smatra da im je neophodna podrška društva u smislu obezbeđivanja stalnog posla
- Pojedinačni su slučajevi onih koji su svesni da ih je dugo odsustvo iz društva (dugotrajna izolacija) izmenilo na negativan način u smislu pasivizacije, gubitka socijalnih kontakata itd. - Npr.: „Ne znam, dugo sam odsutan, treba mi mir.“ Ili: „Potreban mi je realan sistem resocijalizacije – iz rupe među ljude ne mogu.“

Strahovi

- O tome govore i nerazrešeni strahovi koje ispitanici imaju u odnosu na slobodu, nakon služenja zatvorske kazne
- 22% nema strahove, ne boji se ničega
- 23% ima strahove koji se odnose na slab materjalni status (nedostatak novca, posla, i stambenog prostora)
- 12 % boji se sistema, Republike Srbije, policije
- 8% nema strah od izlaska na slobodu jer imaju podršku porodice
- 34% ima strahove od samoće, skućenog prostora, da neće živi izaći iz KPZ-a, slobode i svega što ide uz nju

Promena osećanja

- Korelacionom analizom smo utvrdili da sa 95% verovatnoće možemo tvrditi da su se osuđenici osećali drugačije na početku služenja kazne u odnosu na to kako se osećaju sada
- Kvalitativna analiza - Kod 17% promena se dešavala u pozitivnom smeru, dok je kod većeg broja ispitanika (54%) došlo do promene osećanja ali u negativnom smeru
- Do promene osećanja u odnosu na početak služenja kazne nije došlo kod ispitanika koji su se isto pozitivno osećali i tada i sada (12 %), kao i kod onih koji se isto negativno osećaju sada u odnosu na početak služenja kazne

ZAKLJUČCI

- Prema osuđenicima se **ne primenjuje Program postupanja** – oni sa njime u najvećem broju slučajeva nisu ni upoznati (ne znaju šta je to). Ukoliko je Program postupanja i rađen, on osuđenicima nije uručivan, niti je vršena provera u predviđenom roku od 3 do 6 meseci. Program postupanja je donošen samo u delu određivanja grupe, što je najčešće rađeno samo rešenjem.

ZAKLJUČCI

- osuđenici tokom boravka u KPZ ni u jednom trenutku nisu upoznati sa time šta se sa njima dešava – oni ne znaju koja je svrha njihovog boravka u Prijemnom odeljenju (davanje predloga za Program postupanja)
- ne znaju zašto se nalaze u određenoj grupi (primena Programa postupanja) i, konačno
- nije im poznato zašto im je grupa promenjena ukoliko je do toga došlo (provera Programa postupanja)

ZAKLJUČCI

- Sa osuđennicima se ne radi niti jedan stručni postupak koji bi imao za cilj davanje povratne informacije o njihovom ponašanju
- Netransparentnost procesa davanja nagrada i kazni dovodi do toga da on gubi svoj smisao jer ne ukazuje na pozitivan smer promene ponašanja niti pak validira pozitivne promene ako do njih i dođe kako bi bile učvršćene u ponašanju osuđenika.

ZAKLJUČCI

- Sa osuđennicima se ne vrši bilo kakva priprema za otpust, zbog čega se oni nakon dugotrajne socijalne izolacije osećaju nesigurni u sebe i očekuju da im u ponovnom uklapanju u društvenu sredinu upravo ona pruži najveću podršku
- Njihove socijalne veštine, ukoliko su i postojale, svakako su izmenjene u smislu izgradnje onih veština koje su im neophodne za preživljavanje u neprirodnim uslovima socijalne izolacije gde vladaju drugačija pravila od onih van institucije

ZAKLJUČCI

- Uticaj nedostajućeg Programa postupanja rezultira u sledećem:
  - U velikoj meri utemeljuju se već postojeći, pogrešni, sistemi vrednosti i destruktivni oblici ponašanja
  - Dolazi do nemogućnosti ponovne adekvatne adaptacije na spoljnu sredinu
  - Postoji povišena opšta agresivnost kod osuđenika, ona se ili potiskuje ili negira, tako da se najčešće ispoljava kroz samopovređivanje tokom perioda između tri do šest godina boravka u KPZ-u, i to kod mlađih osuđenika

Hvala na pažnji!

www.chr-nis.org.rs